

3. В умовах трансформації економічної системи України кластерні утворення виступають важливим чинником в нарощуванні виробництва та подоланні кризи в АПК.

Незважаючи на те, що кластери існують в десятках країн і не один десяток років, існує проблема з розробкою показників ефективності їх функціонування, визначенням меж, відображенням результатів роботи в статистичній звітності. Тому при подальших дослідженнях в цій області необхідно: виявити слабкі сторони даної концепції, проаналізувати можливу загрозу монополізації економіки в регіоні через нерегульовану діяльність кластерних утворень, звернути увагу на правові аспекти їх формування.

Джерела та література:

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер ; [пер. с англ.]. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
2. Мингалёва Ж. Кластеры и формирование региона / Ж. Мингалёва, С. Ткачёва // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №5. – С. 97-102.
3. Пилипенко И. В. Конкурентоспособность регионов и кластерная политика в России / И.В. Пилипенко // Модернизация экономики и глобализация (в 4кн.) / отв. ред. Е.Г. Ясин. – М. : ИД ГУ-ВШЭ, 2009. – Книга 3. – с. 285-293.
4. Татаркин А. И. Развитие промышленного комплекса региона с использованием кластерных инициатив / А. И. Татаркин // Бизнес-информ. – 2012. – №9. – С. 32-41.
5. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.
6. Єрмакова О. А. Підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України на основі кластерної моделі : монографія / О. А. Єрмакова. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 221 с.
7. Соколенко С. И. Развитие эффективной рыночной экономики на основе производственных кластеров / С. И. Соколенко // Социально-экономическое развитие Крыма на основе кластеров: науч.-практ. конф., 28 ноября 2008 г. : материалы. – Симферополь : Минэконом АРК, 2008. – С. 25-26.
8. Маслак О. Уразливість молочної галузі [Електронний ресурс] / О. Маслак // Агробізнес Сьогодні. – 2012. – №5 (228). – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/945-2012-03-19-15-07-57.html>

Бойченко Е.Б.

УДК 330.59

ДІАГНОСТИКА УМОВ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

***Анотація.** У статті визначено сутність поняття „діагностика умов відтворення культурного розвитку регіонального соціуму”, під яким розуміється комплекс науково-методологічних і науково-прикладних досліджень, направлених на виявлення, опис та ототожнення проблем, пов'язаних із забезпеченням населення послугами у сфері культури, мистецтва, інформаційних ресурсів, спорту і відпочинку, у рамках соціального життя населення регіону.*

На прикладі аналізу умов відтворення культурного розвитку населення Донецької області виявлено причинно-наслідкові зв'язки між існуючою мережею закладів культури і культурним розвитком регіонального соціуму.

***Ключові слова:** культура, культурний розвиток, діагностика, напрям тренда, симптом, діагноз.*

***Аннотация.** В статье определена сущность понятия «диагностика условий воспроизводства культурного развития регионального социума», под которым понимается комплекс научно-методологических и научно-прикладных исследований, направленных на выявление, описание и отождествление проблем, связанных с обеспечением населения услугами в сфере культуры, искусства, информационных ресурсов, спорта и отдыха, в рамках социальной жизни населения региона.*

На примере анализа условий воспроизводства культурного развития населения Донецкой области выявлены причинно-следственные связи между существующей сетью заведений культуры и культурным развитием регионального социума.

***Ключевые слова:** культура, культурное развитие, диагностика, направление тренда, симптом, диагноз.*

***Summary.** In the article it has been explained the intension „the diagnostics of reproduction conditions of cultural regional society development” which means system of methodological and applied science researches directed to detection, description and problem identification to provide population for service in cultural sphere of art and culture, information resources, sport and recreation, in conditions of social life of region population. It has been detected the cause-and-effect relations between existing network of cultural establishments and cultural development of regional society by example of reproduction conditions analysis of population cultural development of Donetsk region.*

The expediency of diagnostics consists of approaches standardization and methods under conditions of limitedness of real rates which narrow the possibilities of identification of problem effects and processes and also analytical grounds which is necessary for measures formation to provide population with services in cultural sphere, art, informational resources, sport and recreation under conditions of social life of region population which are able to modify.

The diagnostics of reproduction conditions of cultural population development allows detecting the cause-and-effect relations between existing network of cultural establishments and cultural development of regional society, establishing their common and individual trends and regularities taking into account national traditions and socioeconomic peculiarities of the region.

**ДІАГНОСТИКА УМОВ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ
(НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

The negative trend of declining of cultural establishments in region is being observed in Donetsk region that can affirm the destruction of cultural infrastructure and decrease of cultural capability territory. The consequences of such facts are an essential diminution of cultural services consumption of population in region.

Keywords: culture, Cultural development, diagnostics, trend direction, symptom, diagnosis.

Постановка проблеми. Культурний розвиток у сучасному суспільстві України відбувається на двох рівнях – у масштабі країни та на території регіону. По-перше, формування умов відтворення культурного розвитку соціуму неможливе без відповідної державної політики, програм та підтримки, що сприяють розвитку духовності та зміцненню моральних засад суспільства, патріотичному вихованню, формуванню здорового способу життя тощо. Так, проголошені завдання, принципи і пріоритети культурної політики України визначають культуру одним із головних чинників національного відродження, подолання соціально-екологічної і політичної кризи, збереження національної самобутності українців та національних меншин, що населяють Україну. По-друге, саме на регіональному рівні культурні процеси мають особливу специфіку, що пов'язане з національними, етнічними та географічними особливостями території. Формування умов культурного розвитку на регіональному рівні відбувається на засадах поєднання місцевих особливостей із загальнодержавними тенденціями.

Культурний розвиток регіонального соціуму у поєднанні з іншими складовими соціального життя суспільства створює синергетичний ефект, який здатний активізувати економічну діяльність у регіоні. Отже, наявність зв'язку між культурним рівнем населення та соціально-економічним розвитком регіону обумовлює потребу у діагностиці відтворення умов культурного розвитку регіонального соціуму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням методології регіональної діагностики та дослідженню культурної сфери території присвятили роботи такі вчені, як В.М. Василенко [1; 2; 3], О.Г. Гранберг [4], О.А. Гриценко [5], М.В. Кічурчак [6] та інші. Однак цього виявляється недостатньо для визначення тенденцій культурного розвитку населення регіону.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науці трактування поняття „культура” вважається дискусійним. Існує безліч її визначень. Варто підтримати думку М.М. Мальованого, що під культурою слід розуміти процес виникнення, взаємодії, зміни, збереження і передачі (успадкування) історично конкретних способів діяльності в різних сферах суспільного життя, в ході якого відбувається розвиток людських сил і відносин, а також самої людини як суспільного об'єкта й об'єкта діяльності, що набуває свого вираження у всьому багатстві і різноманітності створюваної людьми предметної дійсності у всій сукупності результатів людської праці і думки [7, с.158]. Багато вчених вважають, що культура має два виміри [8, с. 16]. По-перше, це матеріальна культура, до якої слід віднести артефакти, тобто те, що створюється руками людини. По-друге, нематеріальна (або духовна), яка також формується людиною, але створюється розумом.

Необхідно звернути увагу на те, що під умовами відтворення культурного розвитку населення, відповідно до Закону України „Про культуру”, слід розуміти цілу мережу, яка представляє собою комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форм власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання і поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури [9].

Ґрунтуючись на формулюванні поняття „економічна діагностика” [3], під діагностикою умов відтворення культурного розвитку населення розуміється комплекс науково-методологічних і науково-прикладних досліджень, спрямованих на виявлення, опис та ототожнення проблем, пов'язаних із забезпеченням населення послугами у сфері культури, мистецтва, інформаційних ресурсів, спорту та відпочинку в умовах соціального життя населення регіону. Використання різних методів дослідження культурного розвитку з позицій кількісних та якісних характеристик дає можливість використовувати методику і методи, що дозволяють діагностувати регіональний соціум.

Метою діагностики умов відтворення культурного розвитку регіонального соціуму є виявлення тенденцій у формуванні культури населення, необхідних для ідентифікації проблемних ситуацій, знання про які дозволяє або переламати негативний тренд, або закріпити і підсилити позитивні процеси, які мають місце у всіх сферах життєдіяльності. Результатом проведення діагностики умов відтворення культурного розвитку населення регіону є встановлення діагнозу (лат. diagnosis – здатність розпізнавати), тобто формування обґрунтованого висновку на підставі встановленого стану умов культурного розвитку, виявлення причин, що викликають відхилення від нормативних показників, і прогнозування тенденцій цього розвитку. Постановка діагнозу – це агрегований синтетичний висновок про стан досліджуваного об'єкта, який дається на основі різної аналітичної інформації, її синтезу і зіставлення [10].

Діагностику умов відтворення культурного розвитку регіонального соціуму необхідно розглядати як дослідження, основними завданнями якого є таке: 1) виявлення та ідентифікація проблем зміни у структурі установ культури; 2) визначення змін умов діяльності установ культури; 3) виявлення проблем зміни у характеристиках культурного розвитку населення регіону і причин їх виникнення; 4) попередження негативних тенденцій у процесах формування культурного розвитку населення регіону.

Об'єктною базою діагностики виступає культурний розвиток населення регіону як процес виникнення, взаємодії, зміни, збереження і передачі (успадкування) історично конкретних способів діяльності в різних сферах суспільного життя, в ході якого відбувається розвиток людських сил і відносин.

Інакше кажучи, щоб описати явища і процеси відтворення культурного розвитку населення регіону, можна застосувати такий логічний ланцюжок: напрями розвитку → властивості → ознаки → симптоми → діагнози (табл. 1) [3].

Таблиця 1. Основні характеристики можливих напрямів відтворення культурного розвитку населення регіону

Напрямок розвитку	Властивість	Ознака	Симптом	Діагноз
Негативний тренд	Свідчить про наявність проблемної ситуації в культурному розвитку регіонального соціуму	Скорочення видатків на освіту та культуру, зменшення безкоштовних соціокультурних послуг, звуження і руйнація соціально-культурної інфраструктури, різке скорочення духовних потреб основної маси населення	Реальна небезпека	Культурна криза. Обмеження культурного розвитку соціуму. Характеризується такими явищами, як скорочення мережі закладів культури, падіння їх авторитету, згасання інтенсивності відвідуваності. Наслідком цих подій є руйнація культурно-духовних цінностей у соціумі
Нейтральний тренд	Дас уявлення про ситуацію, за якої протягом досліджуваного періоду динаміка основних показників, що характеризують культурний розвиток, практично не змінилася	Відсутні зміни, як позитивні так і негативні	Ремісія	Статичний розвиток. Ситуація, за якої умови та напрями протікання процесів культурного розвитку соціуму істотно не змінилися
Позитивний тренд	Свідчить про наявність позитивних явищ і процесів	Посилення процесів, спрямованих на зближення та взаємопроникнення культурної, освітньої, соціальної сфер суспільного життя	Відсутність небезпеки	Динамічний розвиток. Ситуація, за якої протікання процесів культурного розвитку соціуму під дією сприятливих умов веде до активізації соціально-культурної творчості різних категорій та груп населення; збагачення культурних ініціатив шляхом розвитку громадських асоціацій, клубів, урізноманітнення видів та форм художньої творчості; розвиток індустрії дозвілля та розваг; патріотичного виховання молоді, що визнано головною складовою національного виховання

Оцінки умов відтворення культурного розвитку населення встановлюються на основі статистичних даних, що відображають розвиток досліджуваного явища в часі. Динаміка показників відображається на певні дати (моменти), використовувани в експрес-діагностиці, і за послідовні проміжки часу (комплексна діагностика). Дослідження проводяться за допомогою індексного методу та методів вирівнювання, динамічних рядів та динамічних моделей. Динаміка визначається через такі показники, як приріст абсолютний, темпи зростання та приросту, абсолютне значення відсотка приросту.

Однією із найважливіших складових діагностики умов культурного розвитку регіонального соціуму є аналіз фінансового забезпечення цієї сфери. Діюча модель фінансування культури та мистецтва ґрунтується на тому, що надання населенню послуг у сфері культури, мистецтва, інформаційних ресурсів, спорту та відпочинку здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів; коштів, що надходять від господарської діяльності, надання платних послуг; грантів, благодійних внесків, добровільних пожертвувань фізичних та юридичних осіб та інших, не заборонених законодавством джерел [9].

Слід зазначити, що на сьогодні бюджетне фінансування закладів культури України залишається основним джерелом їх доходів, що робить цю галузь дуже вразливою, особливо в період економічних криз. Аналіз видатків на культуру та мистецтво в Донецькій області (рис. 1) дозволяє стверджувати, що обсяги бюджетного фінансування мають тенденцію до збільшення. Так, трендова модель обсягів видатків на культуру та мистецтво з державного бюджету України у Донецькій області за період 2000–2011 рр. доводить, що щороку ці видатки збільшувалися на 44,7 млн. грн. (із 39,4 млн. грн. у 2000 р. до 501,7 млн. грн., тобто майже у 12 разів) [11]. Хоча слід відзначити, що збільшення обсягів фінансування цієї галузі частково нівелювала інфляція.

ДІАГНОСТИКА УМОВ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ
(НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Млн. грн.

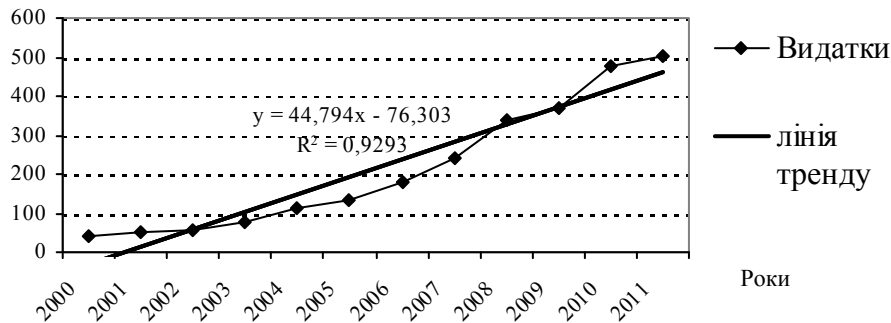

Рис. 1. Витрати на культуру та мистецтво з державного бюджету України у Донецькій області за період 2000 – 2011 рр.

Якщо розглянути динаміку питомої ваги витратків на культуру та мистецтво у загальному обсязі всіх витратків Донецької області (рис. 2), то у відсотковому вираженні частка цих витрат не змінювалася протягом останніх десяти років [11].

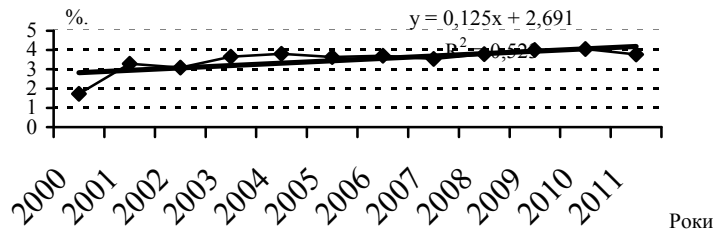

Рис. 2. Динаміка питомої ваги витрат на культуру та мистецтво у загальних витратах Донецької області за період 2000 – 2011 рр.

Отримана трендова модель свідчить про те, що щорічно збільшення питомої ваги цих витрат становило лише 0,12%, тобто ця галузь не є пріоритетним напрямом розвитку на цій території. Отже, зусилля держави при фінансуванні бюджетних витратків на сферу культури та мистецтва головним чином зосереджувалися на підтримці поточного стану, збереженні її кадрів та існуючих виробничих потужностей [6].

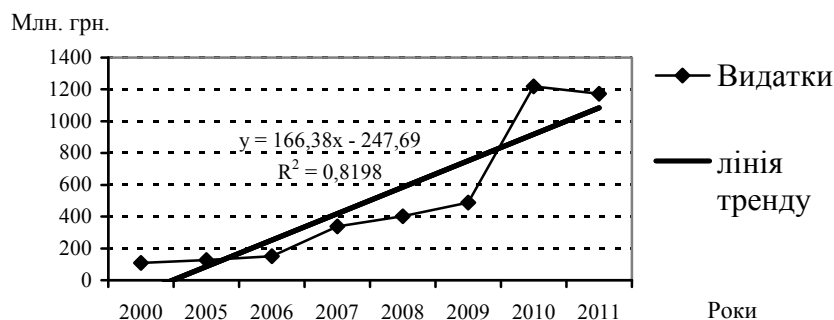
Аналіз сукупних бюджетних витрат на культуру та мистецтво в Донецькій області у розрахунку на одну особу (табл. 2) дає підставу говорити про позитивну динаміку збільшення цих витрат майже у 14 разів протягом досліджуваного періоду. Але слід звернути увагу на те, що на позитивну динаміку цього показника суттєво вплинуло скорочення чисельності населення у досліджуваному періоді на 461 тис. осіб (10%) [11].

Таблиця 2. Обсяг сукупних бюджетних витрат на культуру та мистецтво у Донецькій області у розрахунку на одну особу

Витрати у розрахунку на одну особу	Рік											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Грн./особу	8,05	10,8	12,1	16,4	24,1	28,7	39,3	53,6	74,9	82,7	107,0	113,9
Дол. США / особу	1,48	1,98	2,29	3,08	4,52	5,41	7,78	10,6	14,8	10,7	13,4	14,3

Нестача бюджетного фінансування галузі культури та мистецтва також підтверджується наявністю кредиторської заборгованості за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги, з оплати праці, із внутрішньовідомчих розрахунків та іншої заборгованості з поточних зобов'язань (рис. 3). Так, у середньому щорічно обсяг кредиторської заборгованості у галузі культури та мистецтва збільшувався на 166,38 млн. грн. із 109,4 млн. грн. у 2000 р. до 1173,0 млн. грн. у 2011 р. – майже у 10,7 раза (972,2%) [11; 12].

Таким чином, незважаючи на позитивні тенденції фінансування цієї галузі у Донецькій області, варто відзначити обмеженість державного фінансування культури та мистецтва, що є недостатнім для відтворення культурного розвитку регіонального соціуму.

Рис. 3. Динаміка кредиторської заборгованості у галузі культури та мистецтва у Донецькій області за період 2000 – 2011 рр.

Підтвердженням цього тезису слід вважати і наявність негативних змін у структурі закладів культури області, до яких відносяться театри, філармонії, організації телебачення та радіомовлення, демонстратори фільмів, видавництва, музеї, бібліотеки, заклади культури клубного типу, цирки, парки культури та відпочинку, позашкільні заклади естетичного виховання і дозвілля дітей та юнацтва, функцією яких є надання культурних послуг населенню з метою його різностороннього розвитку. Динаміка зміни кількості культурних закладів Донецької області має тенденцію до зменшення (табл. 3). Так, із 1990 р. до цього часу у середньому щорічно в області відбувалося скорочення бібліотек на 12 закладів (22% загальної кількості), кінотеатрів на 61 од. (97,9%), закладів культури клубного типу на 22 установи (35,4%) [13].

Таким чином, в області спостерігається стійка негативна тенденція скорочення кількості закладів культури, що може свідчити про руйнування культурної інфраструктури та зменшення культурного потенціалу території.

Таблиця 3. Динаміка кількості закладів культури у Донецькій області за період 1990 – 2011 рр., од.

Роки	Театри	Музеї	Бібліотеки	Демонстратори фільмів	Заклади культури клубного типу
1990	5	7	1278	1411	1015
1995	5	19	1180	783	937
2000	5	22	1067	113	816
2005	5	23	867	68	703
2010	5	22	1013	31	663
2011	5	25	993	29	656

Наслідками цих подій є суттєве зменшення споживання культурних послуг населенням області (табл. 4) [13].

Таблиця 4. Динаміка споживання культурних послуг населенням Донецької області

Показник	Рік					
	1990	1995	2000	2005	2010	2011
Кількість відвідувань театрів, тис.	910,8	5468	435,5	488,4	530,6	521,0
У розрахунку на 100 осіб населення	17	10	9	11	12	12
Кількість відвідувань концертних організацій, тис.	842,3	14849	904,1	684,6	815,7	716,9
У розрахунку на 100 осіб населення	16	28	18	15	18	16
Кількість відвідувань музеїв, тис.	844,3	784,7	733,3	735,3	808,1	854,9
У розрахунку на 100 осіб населення	16	15	15	16	18	19
Кількість відвідувань кіносеансів, лн.	44,6	8,2	0,3	0,7	0,5	1,0
У розрахунку на 100 осіб населення	800	200	10	20	10	20
Кількість місць у кінотеатрах, тис.	362,4	170,9	30,8	19,7	9,7	9,5
У розрахунку на 100 осіб населення	7	3	1	0,4	0,2	0,2
Кількість бібліотек:						
у міських поселеннях	778	687	610	489	642	626
Книжковий фонд бібліотек, примірників, млн.	25,5	22,8	20,9	18,4	22,8	21,2
у сільській місцевості	500	493	457	378	371	367
Книжковий фонд бібліотек, примірників, млн.	5,9	5,8	5,3	4,7	4,3	4,2
Кількість закладів культури клубного типу:						
у міських поселеннях	411	370	345	287	256	250
у сільській місцевості	604	566	471	416	407	406

Особливу тривогу викликає скорочення закладів культури у сільській місцевості. Із 1990 р. кількість масових та універсальних бібліотек скоротилася майже на третину, з 500 у 1990 р. до 367 у 2011 р. (27%). Так, щорічно у середньому в сільській місцевості закривалося 32 бібліотеки. У складі Донецької області існує 131 селище міського типу та 1118 сільських населених пунктів, отже, тільки у кожному 4 поселенні (охоплення становить лише 30%) існує бібліотечний заклад [13]. Окрім скорочення загальної кількості

**ДІАГНОСТИКА УМОВ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ
(НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

бібліотек, відбувається не лише зменшення їх книжкового фонду (на 0,3 млн. примірників щорічно), а також моральне та фізичне його старіння.

Із 1990 по 2011 рр. значно скоротилася у сільській місцевості Донецької області мережа закладів клубного типу на 198 од. (32,8%). Таким чином, результати дослідження дозволяють стверджувати, що існуючі негативні тенденції зі створення умов відтворення культурного розвитку сільського населення області не сприяють підвищення його культурного рівня.

За результатами проведеного дослідження було складено карту діагностики умов культурного розвитку населення (табл. 5).

Таблиця 5. Карта діагностики умов відтворення культурно розвитку населення Донецької області

Показник	Трендова модель	Напрямок тренду			Симптом	Діагноз
		скорочення	стагнація	зростання		
Видатки на культуру та мистецтво	$y = 44,79x - 76,3$ $R^2 = 0,929$			+	Відсутність безпеки	Суттєве обмеження умов відтворення культурного розвитку регіонального соціуму
Питома вага витрат на культуру та мистецтво у загальних витратах області	$y = 2,69 + 0,13x$ $R^2 = 0,929$		+		Ремісія	
Сукупні бюджетні витрати на культуру та мистецтво у розрахунку на одну особу	$y = 2,7 + 0,13x$ $R^2 = 0,523$			+	Відсутність безпеки	
Кредиторська заборгованість	$y = 166,38x - 247,69$ $R^2 = 0,819$			+	Реальна безпека	
Кількість закладів культури:						
театри	$y = 5$		+		Ремісія	
музеї	$y = 16,5 + 0,66x$ $R^2 = 0,399$			+	Відсутність безпеки	
бібліотеки:	$y = 1099,7 - 12,05x$ $R^2 = 0,179$	+			Реальна безпека	
книжковий фонд бібліотек, примірників, млн.	$y = 30,76 - 1,09x$ $R^2 = 0,510$	+			Реальна безпека	
бібліотеки у сільській місцевості:	$y = 538,67 - 31,71x$ $R^2 = 0,892$	+			Реальна безпека	
книжковий фонд бібліотек у сільській місцевості, примірників, млн.	$y = 6,39 - 0,39x$ $R^2 = 0,892$	+			Реальна безпека	
демонстратори фільмів	$y = 683,2 - 61,85x$ $R^2 = 0,433$	+			Реальна безпека	
заклади культури клубного типу	$y = 918,67 - 22,04x$ $R^2 = 0,761$	+			Реальна безпека	
заклади культури клубного типу у сільській місцевості	$y = 630,53 - 43,49x$ $R^2 = 0,877$	+			Реальна безпека	
Кількість відвідувань:						
театрів	$y = 766,65 - 55,56x$ $R^2 = 0,372$	+			Реальна безпека	
концертних організацій	$y = 1193,5 - 81,55x$ $R^2 = 0,269$	+			Реальна безпека	
музеїв	$y = 780,91 + 3,58x$ $R^2 = 0,016$			+	Відсутність безпеки	
кіносеансів	$y = 33,29 - 6,88x$ $R^2 = 0,016$	+			Реальна безпека	

Результати діагностики умов відтворення культурного розвитку населення Донецької області дозволяють виявити причинно-наслідкові зв'язки між існуючою мережею закладів культури та культурним розвитком регіонального соціуму, загальні й окремі тенденції та закономірності їх розвитку з урахуванням національних традицій і соціально-економічних особливостей регіону. Вирізнення таких тенденцій і закономірностей дає можливість розпізнати негативні (кризові) явища та процеси, встановити передумови їх виникнення, визначити й оцінити відхилення від еталона (нормативних показників, прийнятих для даної території). Це, у свою чергу, дозволяє обирати найбільш ефективні заходи, здатні в короткостроковій перспективі або переломити негативний тренд їх перебігу, або закріпити та підсилити позитивні процеси.

Таким чином, на основі проведеного дослідження встановлено діагноз умов відтворення культурно розвитку населення Донецької області, який може кваліфікуватись як суттєве обмеження умов відтворення культурного розвитку регіонального соціуму. Існує реальна небезпека для культурного розвитку населення, яка є наслідком неефективної політики держави у цьому питанні, зниження рівня життя населення, зміни його освітнього рівня тощо.

Висновки

1. Діагностика умов відтворення культурного розвитку населення спрямована на виявлення, опис та ототожнення проблем, пов'язаних із забезпеченням населення послугами у сфері культури, мистецтва, інформаційних ресурсів, спорту та відпочинку в умовах соціального життя населення регіону.

Використання різних методів дослідження культурного розвитку з позицій кількісних та якісних характеристик дає можливість використовувати методіку і методи діагностики регіонального соціуму.

2. Доцільність діагностики полягає в уніфікації підходів і стандартизації методів за умов обмеженості існуючих показників, які звужують можливості виявлення проблемних явищ і процесів, а також аналітичного обґрунтування, необхідного для формування заходів із надання послуг у сфері культури, мистецтва, інформаційних ресурсів, спорту та відпочинку в умовах соціального життя населення регіону, що змінюються.

3. Діагностика умов відтворення культурного розвитку населення дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між існуючою мережею закладів культури та культурним розвитком регіонального соціуму, встановити загальні й окремі їх тенденції та закономірності з урахуванням національних традицій і соціально-економічних особливостей регіону.

4. Динаміка сукупних бюджетних витрат на культуру та мистецтво у Донецькій області дає підстави говорити про позитивні тенденції збільшення цих витрат. Але, незважаючи на покращення у фінансуванні цієї галузі, варто відзначити обмеженість державних витрат, що є недостатнім для відтворення культурного розвитку регіонального соціуму.

5. У Донецькій області спостерігається стійка негативна тенденція скорочення кількості закладів культури, що може свідчити про руйнування культурної інфраструктури та зменшення культурного потенціалу території. Наслідками цих подій є суттєве зменшення споживання культурних послуг населенням області.

Джерела та література:

1. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів / Василенко В. // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 4–17.
2. Василенко В. Н., Гудзь П. В., Кратт О. А. и др. Диагностика развития регионов: структура, границы, методы : [моногр.] – Донецк : Юго-Восток, 2009. – 286 с.
3. Василенко В. Н., Благодарный А. И., Бойченко Э. Б. и др. Диагностика развития регионов: виды, подходы, приемы : [моногр.] – Донецк : Юго-Восток, 2012. – 558 с.
4. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики : [учеб. для студ. вузов] / Гранберг А. Г. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – 492 с.
5. Гриценко О. А. Шляхи удосконалення фінансування культури в Україні [Аналітична записка] / О. А. Гриценко, В. В. Солодовник [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу : http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2004_1.php
6. Кічурчак М. В. Напрями вдосконалення бюджетного фінансування сфери культури в Україні / М. В. Кічурчак // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 2 (18). – С. 63-73.
7. Мальований М. М. Культура як суспільне явище (методологічний та методичний аспект розгляду) / М. М. Мальований // Горизонти образования. – 2011. – № 3 (33). – С. 154-163.
8. Кравченко А. И. Культурология: учеб. пособ. для вузов. – [3-е изд.]. – М : Академич. Проект, 2002. – 496 с.
9. Закон України „Про культуру” від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
10. Зеленская С. Г. Инвестиционный потенциал: методы диагностики экономического развития региона / С. Г. Зеленская // Инновационный вестник. – 2007. – №2. – С. 35-37.
11. Фінанси Донецької області за 2011 рік / Держкомстат України. Головне упр. статистики у Донецькій області. – Донецьк, 2012. – 125 с.
12. Фінанси Донецької області за 2009 рік / Держкомстат України. Головне упр. статистики у Донецькій області. – Донецьк, 2010. – 121 с.
13. Статистичний щорічник Донецької області за 2011 рік. – Донецьк : Державна служба статистики України, 2012. – 502 с.